

Olvasókörök

Kocsány Kitti 8.o.

2010.

A felvilágosodás, majd a reformkor évtizedeiben alakultak az első városi olvasótársaságok, melyek az irodalomterjesztést tekintették fő feladatuknak. Tagjai közösen állítottak könyvtárat, járattak lapokat. A dualizmus évtizedeiben már falvakban is alakultak ilyen típusú egyletek. Különösen az Alföldön, Hódmezővásárhely központtal létesültek olvasókörök. Nagy szerepet játszottak a közkönyvtárak, a nemzeti könyvtár létrejöttében is.

A pusztai emberben, ahogy megindult a tanulási és taníttatási vágy, érthető hogy érdeklődni kezdett a kultúra és a művelődés iránt is. Az 1800-as évek végén és az 1900-as évek elején olvasókörök alakultak, abból a célból, hogy a parasztság művelődjön, szórakozzon. Rendkívül sok mindenre lehetőség adódott. Újságokat, könyveket olvastak, biliárdoztak, kártyáztak, kugliztak, sakkoztak. Később tanfolyamok hallgatására, bálózásra, színdarabok betanulására és előadására is lehetőség nyílt. Idővel gyakorivá váltak a felolvasóestek, amelyeket Plavetz Gyula evangélikus lelkész-tanító tartott. A vásárhelyi pusztán az 1900-as években 14 olvasókör működött. Elsőként a barackosi olvasókör jött létre, 1884 tavaszán. Ez után sorra épült a többi is (a Kardoskúti, a Fecskésparti, a Sóstóparti, a Csajági, a Tatársánci, a Cinkusi, az Aranyadhalmi, a Hatablaki). Az olvasókörök megalakulásában nagy szerepet tulajdonítottak a dolgozó parasztoknak, akik a saját maguk erejére támaszkodva hozták létre a Köröket. Az olvasókörök is olyanok voltak, mint bármely más alakulatok, melyeknek céljai voltak, szabályai és a tagoknak jogai. A Körök általában egy-egy iskola mellé épültek, mert a két intézmény sokszor egymás segítője volt. Fontos feltétel volt az is, hogy az olvasóköröket jól meg lehessen közelíteni. Voltak olyan olvasókörök, ahol a tagoknak szigorú feltételeknek kellett, hogy megfeleljenek, máshol pedig mindenkit örömmel láttak. Pl. a Csajági Olvasókör mindenkit befogadott, nem nézte hogy ki ő, és hogy honnan jött, milyen az anyagi háttere. A Sóstói, a Fecskésparti, a Barackosi inkább már osztályozta a leendő tagokat. Ez csak a háborúig volt így, később már nem voltak ilyen osztályozások. A pusztán nagy rangot jelentett, ha valaki vezetőségi tag vagy elnök volt.

Általában vasárnap egész nap folyt az élet a Körökben, de voltak olyanok, is ahová minden nap betérhettek a tagok. Bálokon, rendezvényeken italkimérés is volt, amit külön be kellett jelenteni. A pusztai ember már csak az egyszerű beszélgetések miatt szeretett a Körökbe járni, mert sokszor csak itt tudott emberi szót váltani valakivel. A környező városok híreiről is, itt értesültek. Művelődés szempontjából a legfontosabb szolgáltatása a köröknek, a könyvtár volt. A könyvtárnak könyvtárbizottsága is volt, amely 3 emberből állt. A könyvtárban sokféle könyvet forgathattak a kezükben az olvasni vágyó parasztok. A könyvtárban voltak szépirodalmi művek, mezőgazdasági szakkönyvek, magyar történelemmel kapcsolatos, és költők életrajzairól szóló könyvek is. Az emberek többsége, azonban mégsem könyvet szeretett a legjobban olvasni és kártyázni, hanem bálokra, rendezvényekre járni, amelyeket a Körök rendeztek.

A bálon vacsorát is lehetett enni, ha azt előre megrendelték és kifizették. A bála még külön belépőjegyet kellett venni. Télen bálakat összekötötték a színdarabok bemutatásával is, amelyeket a tanárok tanítottak be, amatőr tanyai parasztyerekekkel. A tanítók, sokszor nagyon nehéz darabokat is betanítottak a gyerekekkel, nagy sikerrel. A gyerekek, nemcsak betanulták a szerepeket és előadták, hanem ők rajzolták a plakátokat, és a falvak, városokban is ők terjesztették. Az olvasókörökben kereskedelmi élet is folyt. Keresett áru volt a vetőmag, a só, a petróleum kedvezményes árusítása. Ismeretterjesztő előadások is voltak, amit általában az orvos. Állatorvos, tanító adott elő. A második világháború, a Körökre nézve is nagy sérelmet okozott. A háború után, már nem tudtak úgy újjászerveződni, mint azelőtt. A Körök többségében a rendezvények, összejövetelek elmaradtak, a könyvek elvesztek, és az épületet más célra használták. A Körök többsége az 1950-es évek végén szűnt meg. 1946-1948 között létrejött egy fiatalokból álló mozgalom, a Független Ifjúság. Ez nem politikai csoport volt, hanem sokkal inkább hasonlított a háború előtti olvasókörök színjátszó csoportjaira. Egyik legemlékezetesebb fellépésük a Kardoskúti Olvasókör 50 éves jubileumához és a zászlószentelés kapcsolódott. Az ünnepség legemlékezetesebb pillanata a zászlószentelés volt, mert az olvasókör a háború idején a legértékesebb kincsét is elvesztette, a háromszínű magyar zászlót.

Az olvasókörökben volt bevétel, és volt kiadás az áruk, a bálók révén. Ezeket, és még rengeteg más dolgot a pénztárkönyvben jegyezték le. Én részletesen a barackosi olvasókör pénztárkönyvéről szeretnék beszámolni. Azt a pénztárkönyvet, amiről én szeretnék beszélni, azt 1954-ben kezdték el írni és az utolsó bejegyzési dátum szerint 1978 nyarán fejeződött be. Ekkor a barackosi olvasókör pénztárnoka Kecskeméti Lajos volt, az elnök pedig Kérdő Ernő. Az olvasókör jövedelmét, a tagok által fizetendő tagdíj és az esetleges hozzájárulások, bevételek képezték. A tagdíjat havonta kellett befizetni, melynek ára 10 Ft volt. Kiadásai voltak a különböző bálak megszervezéséhez szükséges alapanyagok, italok, télen a fűtéshez szükséges tűzifa, a világításhoz petróleum, de olvashatunk a pénztárkönyvben függönyvásárlásról, vagy különböző javításokról fizetett ellenértékről is. A pénztárkönyvben találtam különböző feljegyzéseket és az olvasókör alapszabályát. Ebben található az olvasókör pontos neve és címe, az olvasókör céljai, feladatai. Az olvasókör tagjai csak 16 éven felüli személyek lehettek. A tagok kötelességeit is meghatározza a szabályzat. A vezetőség egy elnökből, pénztárosból, pénztárelenőrből, jegyzőből és egy gondnokból állt. Az alapszabályban ezeknek a kötelességei is megtalálhatóak.

Nyomára akadtam egy eredeti, 1910. június 7.-én íródott emlék jegyzékre, mely tartalmazza, hogy 1910. május és június havában megépítették a Kardoskúti olvasókört. Továbbá a különböző tisztségeket betöltők névsorát tartalmazza. Magát a jegyzéket Németh Bálint írta.

Én úgy gondolom, hogy amíg ezt a tanulmányt írtam, nagyon sok mindent megtudtam a környékünkön működött olvasókörökről. Befejezés képpen azt a gondolatot írnám le, amit a búcsújegyzék írója írt: „Boldog halandók kik ezt megtaláljátok, tisztelettel vegyétek szíves üdvözetünket, kik akkora már lehet, hogy búcsút mondunk a földi gyönyörűségnek.